

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 08.06.2011, sp. zn. 29 Cdo 601/2008, ECLI:CZ:NS:2011:29.CDO.601.2008.1

Číslo: 148/2011

Právní věta: Z toho, že věřitel nabyvatele privatizovaného majetku (dlužníka) nepodal návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka a že dlužníkův úpadek byl řešen vyrovnáním ve smyslu § 46 a násl. zákona č. 328/1991 Sb. (ve znění účinném do 31. 12. 2007), které bylo soudem dlužníku povoleno, potvrzeno a následně jím i splněno, nelze dovozovat, že věřitel nevyužil všech právních prostředků vůči nabyvateli privatizovaného majetku (dlužníku) ve smyslu § 15 odst. 3 zákona č. 92/1991 Sb. ve znění účinném od 6. 12. 1994 do 30. 4. 2005. Posledním právním prostředkem, jehož „nevyužití“ lze za takové situace při úvaze o splnění podmínek, za kterých za splnění závazků vzniklých před 13. 8. 1993, které na nabyvatele přešly v rámci privatizace, ručí stát (dříve Fond národního majetku České republiky) přičítat k tíži věřitele, je přihláška pohledávky do vyrovnání. Pro určení výše pohledávky (včetně jejího příslušenství), za kterou stát (dříve Fond národního majetku České republiky) ručí za podmínek uvedených v § 15 odst. 3 zákona č. 92/1991 Sb. ve znění účinném od 6. 12. 1994 do 30. 4. 2005 věřiteli nabyvatele privatizovaného majetku, je rozhodný stav pohledávky v době, kdy na nabyvatele privatizovaného majetku přešla s privatizovaným majetkem. Jestliže dlužník při částečné úhradě věřitelovy pohledávky přihlášené do vyrovnání vedeného podle § 46 a násl. zákona č. 328/1991 Sb. neurčil jinak a jestliže tuto otázku neřešila ani hmotněprávní úprava, platí o způsobu, jakým se dlužníkovo plnění započte na úhradu věřitelovy přihlášené pohledávky, zásada proporcionality (poměrného vyrovnání příslušenství i jistiny), naplňující cíl vyrovnání ve smyslu § 2 odst. 3 uvedeného zákona.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 08.06.2011

Spisová značka: 29 Cdo 601/2008

Číslo rozhodnutí: 148

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Privatizace, Ručení, Vyrovnání

Předpisy: § 15 odst. 3 předpisu č. 92/1991Sb. ve znění od 06.12.1994 do 30.05.2005
§ 2 odst. 3 ZKV ve znění do 31.12.2007
§ 52 odst. 2 ZKV ve znění do 31.12.2007

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Rozsudkem ze dne 10. 1. 2007 zamítl M ě s t s k ý s o u d v Praze žalobu kterou se žalobkyně Č. banka, a. s., domáhala vůči žalované České republice – Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových (procesní nástupkyni původního žalovaného Fondu národního majetku České republiky

- dále též jen „Fond“), za účasti společnosti Z., a. s., jako vedlejšího účastníka řízení na straně žalované, zaplacení částky 371 606 238,05 Kč s 9,5% „úrokem z prodlení“ za dobu od 25. 9. 2004 do zaplacení (bod I. výroku). Dále rozhodl o nákladech řízení (bod II. výroku).

Soud při posuzování důvodnosti žalobou uplatněného nároku vyšel zejména z toho, že:

- 1) Žalobkyně (jako věřitelka) uzavřela dne 15. 9. 1989 se státním podnikem Z. B. (jako dlužníkem) smlouvu o úvěru (dále též jen „úvěrová smlouva“), na základě které poskytla státnímu podniku překlenovací úvěr ve výši 1 364 662 500 ESP. Státní podnik se zavázal splatit úvěr, včetně sjednaných úroků, nejpozději do 30. 9. 1994, což se nestalo.
- 2) Fond (jako převodce) uzavřel dne 19. 7. 1999 s vedlejším účastníkem (jako nabyvatelem) smlouvu o prodeji privatizovaného majetku státního podniku (v režimu zákona č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby).
- 3) Vedlejší účastník uznal notářským zápisem ze dne 29. 12. 1999 vůči žalobkyni závazek z úvěrové smlouvy, přičemž podle onoho uznání činil nesplacený zůstatek úvěru vyčíslený k 30. 11. 1999 částku 507 115 348,66 Kč.
- 4) Vedlejší účastník podal 14. 7. 2000 u Krajského soudu v Brně návrh na povolení vyrovnání.
- 5) Usnesením ze dne 21. 2. 2001 Krajský soud v Brně vyrovnání povolil.
- 6) Usnesením ze dne 18. 5. 2001, které nabylo právní moci, Krajský soud v Brně vyrovnání potvrdil.
- 7) Usnesením ze dne 23. 5. 2002 prohlásil Krajský soud v Brně vyrovnání za skončené.
- 8) Žalobkyně přihlásila 13. 3. 2001 pohledávku z úvěrové smlouvy do vyrovnání ve výši 529 345 807,24 Kč s příslušenstvím (celkem bylo přihlášeno 530 866 054,53 Kč); předtím ji soudně neuplatňovala.
- 9) Vedlejší účastník v souladu potvrzeným vyrovnáním uhradil žalobkyni na pohledávku zjištěnou v přihlášené výši dne 19. 6. 2002 částku 159 259 816,30 Kč (30 % přihlášené pohledávky). Žalobkyně poskytnutou platbu započítala přednostně na příslušenství pohledávky.
- 10) Žalobkyně podáním datovaným 15. 9. 2004 vyzvala Fond, aby do 24. 9. 2004 splnil ručitelský závazek z úvěrové smlouvy co do částky 371 606 238,05 Kč, odkazujíc potud na ustanovení § 15 odst. 3 zákona č. 92/1991 Sb.

Na tomto základě soud uzavřel, že:

- 1) K uznání závazku došlo v době, kdy právo žalobkyně na vrácení poskytnutých prostředků již bylo promlčeno ve smyslu § 397 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku.
- 2) V intencích § 63 odst. 1, věty první, a odst. 2 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV“), by právo žalobkyně požadovat zaplacení neuhrazeného zbytku pohledávky po ručiteli nezaniklo splněním vyrovnání vedlejším účastníkem.
- 3) Ručitelský závazek žalované podle § 15 odst. 3 zákona č. 92/1991 Sb. (ve znění účinném od 6. 12. 1994) však v tomto případě nevznikl, neboť žalobkyně nevyužila všech právních prostředků pro vymožení pohledávky po vedlejším účastníku. Vyrovnací řízení zahájené vedlejším účastníkem (dlužníkem) v tomto ohledu nelze postavit na roveň konkursnímu řízení, o němž hovoří posledně označené ustanovení, a není jisto, že vyrovnání bylo co do výtěžnosti pohledávky výhodnější než

případný konkurs. Míra uspokojení pohledávek jednotlivých věřitelů se totiž mohla měnit v průběhu času v závislosti na momentální situaci dlužníka. Žalobkyně nepodala návrh na prohlášení konkursu na majetek vedlejšího účastníka, ani se nedomáhala přiznání pohledávky vůči vedlejšímu účastníku žalobou. Ustanovení § 15 odst. 3 zákona č. 92/1991 Sb. nelze vykládat tak, že věřiteli je dáno na výběr, jaké prostředky při vymáhání své pohledávky za dlužníkem využije; naopak je jeho povinností využít zde vyjmenovaných právních instrumentů.

4) Vzhledem k závěrům obsaženým výše již nebylo nutné zabývat se správností způsobu, jakým žalobkyně započítala platby poskytnuté jí na úhradu pohledávky vedlejším účastníkem ve vyrovnání na jistinu a příslušenství pohledávky.

K odvolání žalobkyně V r c h n í s o u d v Praze rozsudkem ze dne 2. 10. 2007 změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobě vyhověl, přičemž jistinu přiznal spolu s 9,5% „úrokem“ za dobu od 25. 9. 2004 do zaplacení (první výrok) a rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů (druhý výrok).

Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně, která dále doplnil o údaj z úvěrové smlouvy, podle něž byl smluvený úvěr úvěrem kontokorentním, jenž měl být splácen ze zdrojů připisovaných na označený účet. Úvěr byl úročen 12 % s tím, že při nesplnění povinností dlužníkem může být zvýšen až na dvojnásobek. Na takto doplněném skutkovém základě pak uzavřel, že:

1) Ručitelský závazek žalované ve smyslu § 15 odst. 3 zákona č. 92/1991 Sb. je dán.

2) Stát neručil za závazky státních podniků, takže riziko případné nedobytnosti pohledávek nesli již v době vydání zákona č. 92/1991 Sb. věřitelé státních podniků. Také zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník, v době vydání zákona č. 92/1991 Sb. určoval v § 128 odst. 2, že dluh lze převzít jen se souhlasem věřitele. Ustanovení § 15 odst. 3, věty první, zákona č. 92/1991 Sb. tak představovala průlom do této zásady, jenž byl věřiteli kompenzován státní garancí za splnění závazku novým dlužníkem. Není-li privatizace (a s ní souvisejícího přechodu dluhu na jinou povinnou osobu), nenastává ani ručení státu. Není proto podstatné, co se událo před privatizací majetku, nýbrž, zda věřitel po privatizaci vymáhal pohledávku vůči novému (nikoli původnímu) dlužníku. Pro danou věc je z tohoto pohledu významné jen to, zda žalobkyně postupovala řádně po srpnu 1999, kdy došlo k privatizaci státního podniku.

3) Při výkladu ustanovení § 15 odst. 3 zákona č. 92/1991 Sb. nelze akcentovat jen jazykový výklad (v tom smyslu, že by věřitel byl vždy povinen podat žalobu, v případě úspěchu přikročit k exekuci a nebude-li v ní uspokojen, požádat o prohlášení konkursu na majetek dlužníka). Logicky a věcně lze uvedené ustanovení vyložit pouze tak, že věřitel je povinen využít i krajních prostředků, které mu právo dává k tomu, aby dosáhl uspokojení pohledávky. I když tedy nestihl podat žalobu nebo absolvovat exekuční řízení předtím, než byl k návrhu jiné osoby prohlášen konkurs na majetek dlužníka, jistě musí stačit, přihlásí-li pohledávku do konkursu. A není-li dlužník zjevně ve stavu úpadku, jistě není nutné formálně (a neúspěšně) podat návrh na prohlášení konkursu. Odtud je podle odvolacího soudu zcela zřejmé, že přihlášení pohledávky ve vyrovnávacím řízení je stejně ultimativním způsobem uplatnění pohledávky, jako je řízení exekuční nebo přihláška pohledávky v řízení konkursním. Ustanovení § 15 odst. 3 zákona č. 92/1991 Sb. tedy nelze vyložit jinak, než že v něm jsou uvedeny jen základní případy konečných možností, jimiž může být věřitel uspokojen, aniž by bylo namístě vylučovat jiné. Zahájení vyrovnacího řízení přitom (na rozdíl od případů zmíněných v označeném ustanovení) není v dispozici věřitele, takže logicky nemělo smysl mu takovou povinnost ukládat. Za splnění podmínek daného ustanovení pro vznik ručení státu lze tedy v obecné poloze pokládat i přihlášku pohledávky ve vyrovnacím řízení. Obecně pak jistě platí, že uspokojení věřitelů ve vyrovnacím řízení bývá zpravidla podstatně vyšší než v řízení konkursním.

4) Ani v režimu úvah obsažených v předchozím odstavci však nelze na věc pohlížet jen formálně a je nutno vzít v potaz, že ručení státu má být skutečně posledním prostředkem uspokojení takových pohledávek. K tomu tenduje i zákonodárce, který původně široce pojaté ručení postupně omezoval, až je ohledně pohledávek vzniklých po 13. 8. 1993 vyloučil. V tomto ohledu je tudíž správná úvaha soudu prvního stupně, podle níž může sehrát svou roli i časové hledisko (věřitel musí využít dostupné právní prostředky včas).

Tato včasnost však není předem nijak kvantitativně daná a je nutno ji chápat v úzké souvislosti s konkrétními poměry dlužníka.

Je-li věřiteli vytýkána liknavost, musí být zcela zřejmé, že pokud by přistoupil k použití právních prostředků dříve, byl by více uspokojen a ručení státu by se „oslabilo“ nebo by ho nebylo nutné využít. To by platilo v případě prosperujícího privatizovaného podniku, z něhož by nový majitel odčerpával majetkové hodnoty ve snaze snižovat jeho majetek v neprospěch věřitelů. Je-li privatizovaný podnik již v době privatizace v nedobré ekonomické situaci a po privatizaci k výrazné změně nedochází, není příliš významné, kdy jsou práva v tom či onom řízení uplatněna; je-li reálná naděje na revitalizaci takového podniku, mohlo by být zbrklé zahájení soudního či konkursního řízení kontraproduktivní.

5) Vedlejší účastník vstupoval do privatizace na pokraji kolapsu a jeho situace se po privatizaci nijak znatelně nezhoršovala. Nelze tudíž reálně předpokládat, že by v konkursním řízení zahájeném v roce 1999 či 2000 získali věřitelé v rozvrhu na své neprioritní pohledávky 30 % jejich výše, jak obdržela v posuzovaném případě žalobkyně v řízení vyrovnacím.

6/ Žalobkyně tudíž vyčerpala všechny racionálně dosažitelné právní prostředky k uspokojení své pohledávky a tím, že uplatnila pohledávku teprve ve vyrovnacím řízení (a nepodala předtím žalobu či návrh na prohlášení konkursu na majetek vedlejšího účastníka), nezhoršila míru uspokojení své pohledávky. Nejednala tudíž ani proti smyslu daného právního předpisu a není důvod k závěru, že podmínky pro ručení státu nenastaly.

7) Pohledávka žalobkyně z úvěru není promlčena. V řízení bylo prokázáno, že šlo o úvěr kontokorentní, který se čerpá tak, že majitel účtu z něj může provádět i platby, které vedou k debetnímu zůstatku, pokud nepřekročí úvěrový rámec. Platby nebo vklady, které na účet přicházejí, představují splácení úvěru až do doby, než účet dosáhne nulového nebo kreditního zůstatku. Není-li na účtu dostatek prostředků (je-li v debetu), ke splácení nedochází. I v posuzovaném případě na účtu až do zániku závazku vedlejšího účastníka – jak vyplynulo z uznání závazku i z vyrovnávacího řízení – nikdy dostatek finančních prostředků nebyl. Jde tak o situaci předvídanou ustanovením § 384 hospodářského zákoníku a promlčecí doba nemohla skončit; v době, kdy v důsledku zaplacení vyrovnací kvóty zanikla pohledávka žalobkyně za vedlejším účastníkem, nebyla promlčena. Uznání závazku vedlejším účastníkem nemělo žádného významu, neboť smlouva se spravovala hospodářským zákoníkem (srov. § 763 obch. zák.).

8) Hospodářský zákoník v obecné poloze neřešil otázku, na které dluhy se má započítat plnění, jež věřitel obdrží a které nestačí k uspokojení všech splatných pohledávek. Z ustanovení § 171 hospodářského zákoníku (které se ovšem netýkalo peněžitých plnění, nýbrž dodávek zboží) lze dovodit, že představy zákonodárce se ani v případě hospodářského zákoníku v této souvislosti neodchylovaly od úprav „v civilistice běžných“, jak tyto představy zachycoval ve své době zákoník mezinárodního obchodu nebo jak jsou dnes kupříkladu formulovány v ustanovení § 330 obch. zák. Přitom je nutné si uvědomit, že jistá pravidla by musela být tak jako tak pro takové plnění aplikována. Ani pro hospodářskoprávní závazky si nelze představit vhodnější a přílehavější pravidla pro toto započítávání, než zvolila žalobkyně (v této souvislosti klade odvolací soud otázku, jaká jiná a lepší /pravidla/ by vůbec mohla platit).

9) Účastníci úvěrové smlouvy si sjednali základní úrok ve výši 12 %, s tím, že sankční úročení mohlo být vyšší. Obsah závazku žalované není odlišný od závazku vedlejšího účastníka, a to nejen ohledně jistiny, nýbrž i ohledně úroků. Požaduje-li tudíž žalobkyně méně, než by podle smlouvy mohla, není důvodu jí požadované úroky z prodlení nepřiznat.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná dovolání, jež má za přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, namítajíc, že je dán dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., tedy že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci, a požadujíc, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil.

Naplnění uplatněného dovolacího důvodu spatřuje dovolatelka v tom, že odvolací soud nesprávně interpretoval ustanovení § 15 odst. 3 zákona č. 92/1991 Sb., které vyložil zcela účelovým způsobem bez potřebného zobecnění s přímým přihlédnutím ke konkrétnímu souzenému případu. Odvolacímu soudu dovolatelka v této souvislosti vytýká, že upřednostnil žalobkyní tvrzené důvody hospodárnosti a účelnosti jejího postupu před zákonem požadovanou aktivitou věřitelů při likvidaci závazků, které přešly v rámci privatizačního procesu na nabyvatele privatizovaného majetku. Tím podle dovolatelky připustil jako zákonnou a zákonem chráněnou situaci, kdy se věřitel domůže uspokojení pohledávky, která byla již na počátku privatizace v podstatě nedobytná, a dlužník dosáhne oddlužení svého z privatizace nabytého majetku na úkor státu, který vše zaplatí ze svého.

Dovolatelka se při výkladu označeného ustanovení přiklání i k právnímu názoru vedlejšího účastníka (obsaženému v jeho vyjádření k odvolání), který tvrdí, že žalobkyni není upíráno právo zvolit si způsob vymáhání své pohledávky, avšak svou volbou na sebe bere riziko, že jde-li o způsob nesouladný s ustanovením § 15 odst. 3 zákona č. 92/1991 Sb., nevznikne ručení státu.

Vyložil-li odvolací soud ustanovení § 15 odst. 3 zákona č. 92/1991 Sb. v podstatě na míru jednomu konkrétnímu případu a ve prospěch věřitele, pak je namístě se domáhat vysvětlení, proč uvedené ustanovení vůbec obsahuje zmíněný požadavek na věřitelovu aktivitu, když tedy alespoň podle napadeného rozsudku ručitelský závazek státu nastupuje vždy bez jakýchkoli podmínek.

Dále dovolatelka namítá, že odvolací soud se nevypořádal s jejími výhradami proti výši žalované částky, když společně s vedlejším účastníkem poukazovala na to, že původní pohledávka sestávala nejen z jistiny, ale i z úroků, které vznikaly před i po 13. 8. 1993, tedy i z úroků, za které podle § 13 odst. 5 zákona č. 92/1991 Sb. neručí. Odvolací soud se však stanovením správné částky úroků splatných k 13. 8. 1993 nezabýval a navíc přistoupil na žalobkyní konstruovaný výpočet dlužné částky, tedy na to, že částku, kterou žalobkyně obdržela v rámci vypořádacího řízení, přednostně započítala na dlužné úroky podle zásad obchodního zákoníku, místo aby poměrně upravil (procentuálně snížil) jak jistinu, tak i úroky vzniklé do 13. 8. 1993 a úroky vzniklé po tomto datu.

Vedlejší účastník ve vyjádření podporuje podané dovolání. Odvolacímu soudu především vytýká, že podmínku „vyčerpání všech právních prostředků“ při své interpretaci § 15 odst. 3 zákona č. 92/1991 Sb. eliminoval. Přitom žalobkyně, ač tak mohla učinit, v době od 1. 8. 1999 do 21. 2. 2001 (kdy bylo povoleno vyrovnání) tyto právní prostředky nečerpala. Přihlášku pohledávky do vyrovnání lze s ohledem na 30% vyrovnací kvótu považovat „snad toliko za krajní prostředek k 30% uspokojení“ tvrdí vedlejší účastník. Odvolacímu soudu vedlejší účastník rovněž vytýká, že dovětku obsaženému v § 15 odst. 3 zákona č. 92/1991 Sb. přičítá jiný význam, když jeho smyslem není nic jiného než odstranit případné pochybnosti při výkladu pojmu „právní prostředek“. K tomu dodává, že není-li v konkrétním případě vyčerpání „výkonu rozhodnutí“, respektive „konkursu“, právně možné (u konkursu např. není-li zde více věřitelů), nejde ani o „právní prostředek“. Je-li naopak v konkrétním případě výkon rozhodnutí (exekuce) nebo konkurs přípustný, musí být tyto prostředky ke vzniku ručení vyčerpány.

Úvaha odvolacího soudu je podle vedlejšího účastníka stěží slučitelná nejen s výslovnými požadavky označeného ustanovení, nýbrž i s jeho smyslem. Z ustanovení § 15 odst. 3 zákona č. 92/1991 Sb. též nelze dovozovat potřebu posuzování čerpání právních prostředků z hlediska jejich efektivity, když takové testování úspěšnosti jednotlivých právních prostředků není ani objektivně možné. Za nepřiléhavou má v daných souvislostech též argumentaci odvolacího soudu k možným výtkám ohledně liknavosti žalobkyně.

Vedlejší účastník se rovněž připojil k dovolací námitce, že se odvolací soud dostatečně nezabýval výší uplatněného nároku, tedy nezjišťoval dostatečně, zda žalovaná částka představuje závazek vzniklý před privatizací státního podniku Z. B.

Vedlejší účastník zpochybňuje i skutkový závěr odvolacího soudu, že právě a jen přihlášením pohledávky do vyrovnání dosáhla žalobkyně vůči vedlejšímu účastníku nejvyššího možného uspokojení. Dále má napadené rozhodnutí za překvapivé, vytykáje současně odvolacímu soudu, že žalované ani jemu neumožnil uplatnit skutková tvrzení a důkazní návrhy k prokázání opaku nemožnosti dosáhnout vyššího uspokojení (z čehož usuzuje na vadu řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci).

Žalobkyně ve vyjádření navrhuje dovolání odmítnout, případně zamítnout jako neopodstatněné. Výklad § 15 odst. 3 zákona č. 92/1991 Sb. podaný odvolacím soudem má za odpovídající logice věci i účelu uvedeného ustanovení. Zákonný požadavek na „vyčerpání všech právních prostředků“ má podle žalobkyně ratio legis v tom, že věřitel má povinnost vyčerpat poslední možný opravný prostředek, který v konkrétním případě přichází v úvahu (po jeho vyčerpání zde nesmí být již žádný další prostředek, který by mohl vést k uspokojení pohledávky).

K námitkám týkajícím se výše a žalované částky žalobkyně uvádí, že nejde o otázku právního posouzení věci, nýbrž o otázku skutkovou, přičemž skutkový stav věci byl v dotčeném ohledu mezi účastníky řízení v jeho předchozích fázích nesporný.

Za neopodstatněnou má žalobkyně rovněž výhradu, že soud neměl přihlížet k příslušenství pohledávky přirostlému po 13. 8. 1993. Míjí, že dle § 15 odst. 3 zákona č. 92/1991 Sb. žalovaný neručil pouze za závazky vzniklé po uvedeném datu. Závazek žalované k úhradě žalované částky (poskytnutého úvěru se sjednanými úroky) však vznikl před tímto datem. Úroky z prodlení jsou v souladu s ustanovením § 121 odst. 3 obč. zák. pouze příslušenstvím pohledávky na splacení úvěru, nikoliv samostatným závazkem, který by mohl vzniknout nezávisle na závazku hlavním.

K započítávání plnění poskytnutého dlužníkem (vedleším účastníkem) žalobkyně uvádí, že při nedostatku výslovné úpravy v dotčeném ohledu odvolací soud správně dovodil, že je namístě analogický postup dle zákoníku mezinárodního obchodu v tehdy platném znění (zejména dle jeho § 219 odst. 2). Potud zdůrazňuje, že shodnou koncepci následně převzal i obchodní zákoník (v § 330 odst. 2). Žalobkyně dále oponuje argumentaci obsažené v doplnění dovolání a argumentaci vedlejšího účastníka, maje závěry odvolacího soudu za přiléhavé.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 30. 6. 2009) se podává z bodu 12., části první, článku II. zákona č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Dovolání v této věci je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř.

Úvodem Nejvyšší soud poznamenává, že pro dovolací přezkum jsou právně bezvýznamné ty dovolací argumenty, jež dovolatelka (coby obsahově nové) uplatnila doplňujícím podáním z 20. 7. 2010. Měnit dovolací důvody (a to i kvalitativní změnou dovolací argumentace v rámci již uplatněného dovolacího důvodu) totiž lze jen po dobu trvání lhůty k dovolání (srov. § 242 odst. 4 o. s. ř.) a doplňující podání dovolatelky tuto časovou podmínku nesplňuje.

Pro dovolací přezkum jsou právně bez významu rovněž ty námitky, jež v rámci svého vyjádření vznesl proti napadenému rozhodnutí nad rámec argumentace uplatněné dovolatelkou vedlejší účastník, který ji ve sporu podporuje, a to právě proto, že nejde o dovolatele. To platí především pro skutkové výhrady vedlejšího účastníka k napadenému rozhodnutí (skutkový dovolací důvod obsažený v § 241a odst. 3 o. s. ř. nebyl dovoláním uplatněn) a pro tvrzenou vadu řízení spočívající v tom, že napadené rozhodnutí mělo být pro vedlejšího účastníka a (podle argumentace vedlejšího účastníka) údajně též pro dovolatelku „překvapivým“. K tomu lze již na tomto místě uvést, že „překvapení“ odvolacím rozhodnutím, jež jí vedlejší účastník podsouvá, dovolatelka podle obsahu dovolání nikterak nedává najevo. Ostatně, vzhledem k obsahu protokolu o jednání před odvolacím soudem ze dne 2. 10. 2007 (z nějž je patrné, že žalobkyně tyto argumenty v jeho průběhu přednesla za účasti zástupce žalované), o „překvapení“ napadeným rozhodnutím nemůže být řeči.

Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelkou, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

Podle ustanovení § 15 zákona č. 92/1991 Sb. s vlastnickým právem k privatizovanému majetku přecházejí na jeho nabyvatele i jiná práva a závazky související s privatizovaným majetkem (odstavec 1). K přechodu závazku se nevyžaduje souhlas věřitele. Věřitel nabyvatele privatizovaného majetku se může domáhat splnění závazků vzniklých před 13. 8. 1993, které na nabyvatele přešly v rámci privatizace, na Fondu až po vyčerpání všech právních prostředků vůči nabyvateli privatizovaného majetku, včetně výkonu rozhodnutí a konkurzu. Za závazky vzniklé po uvedeném dni Fond neručí (odstavec 3).

V této podobě (pro věc rozhodné) platilo uvedené ustanovení v době od 6. 12. 1994 do 30. 4. 2005).

Vzhledem k době povolení vyrovnání na majetek vedlejšího účastníka (21. 2. 2001) byla pro obsah práv a povinností žalobkyně a vedlejšího účastníka ve vyrovnacím řízení určující ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání ve znění účinném od 25. 10. 2000 (srov. shodně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2007, sp. zn. [29 Odo 1756/2006](#), uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 6, ročníku 2007, pod číslem 94, a dále i rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 8. 9. 2010, sp. zn. [31 Cdo 1693/2008](#), uveřejněný pod číslem 34/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Dle ustanovení § 2 odst. 3 ZKV cílem konkursu a vyrovnání je dosáhnout poměrného uspokojení věřitelů z majetku tvořícího konkursní podstatu, a to za podmínek stanovených tímto zákonem.

Podle ustanovení § 52 odst. 2 ZKV povolení vyrovnání má tyto účinky:

(...)

d) dlužník nemůže po dobu vyrovnání navrhnout prohlášení konkursu;

e) věřitelé nemohou navrhnout na dlužníkův majetek konkurs, ani vést výkon rozhodnutí pro pohledávky, které nemají přednost (§ 54).

Nejvyšší soud shledává přílehlavým závěr odvolacího soudu, že ustanovení § 15 odst. 3 zákona č. 92/1991 Sb. (v rozhodném znění) předpokládá vyčerpání těch (všech) právních prostředků vůči nabyvateli privatizovaného majetku, které s přihlédnutím ke stavu vymáhání pohledávky vyčerpány (věřitelem použity) býti mohou. Logikou věci je dáno, že předmětné ustanovení zmiňuje (zjevně příkladmo, a s důrazem na konečnou fázi vymáhání pohledávky) ty „právní prostředky“, která má k dispozici (musí využít) „věřitel nabyvatele privatizovaného majetku“. Takovým právním prostředkem nemůže být vyrovnání ve smyslu § 46 a násl. ZKV již proto, že k podání návrhu na vyrovnání je ve smyslu § 46 odst. 1 ZKV aktivně věcně legitimován pouze dlužník. V situaci, kdy soud na návrh dlužníka vyrovnání usnesením povolí, pak ustanovení § 52 odst. 2 písm. e) ZKV zakazuje věřiteli řešit dlužníkův úpadek konkursem, což ve spojení s ustanovením § 15 odst. 3 zákona č. 92/1991 Sb. (v rozhodném znění) nelze přičítat k tíži věřitele.

Jinak řečeno, z toho, že věřitel nabyvatele privatizovaného majetku (dlužníka) nepodal návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka a že dlužníkův úpadek byl řešen vyrovnáním ve smyslu § 46 a násl. ZKV, které bylo soudem dlužníku povoleno, potvrzeno a následně jím i splněno, nelze dovozovat, že věřitel nevyužil všech právních prostředků vůči nabyvateli privatizovaného majetku (dlužníku) ve smyslu § 15 odst. 3 zákona č. 92/1991 Sb. (v rozhodném znění). Posledním právním prostředkem, jehož „nevyužití“ lze za takové situace při úvaze o splnění podmínek, za kterých za splnění závazků vzniklých před 13. 8. 1993, které na nabyvatele přešly v rámci privatizace, ručí stát (dříve Fond) přičítat k tíži věřitele, je přihláška pohledávky do vyrovnání.

Závěr, že vyrovnání jako sanační způsob řešení dlužníkovu úpadku má typově vyšší výtěžnost než konkurs (a že dovolací argumentace, jež takový úsudek odvolacího soudu zpochybňuje, je neopodstatněná), je v poměrech založených úpravou obsaženou v zákoně o konkursu a vyrovnání natolik triviální, že podrobnější zdůvodnění nezasluhuje; srov. v tomto ohledu i obecnou část důvodové zprávy k vládnímu návrhu zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), kterou projednávala Poslanecká Sněmovna ve svém 4. volebním období 2002 – 2006 jako tisk č. 1120. Nutit věřitele, aby se domáhal konkursu, i když bylo možné podpořit dlužníkem nabízené vyrovnání, by znamenalo jednat ve zjevném a hrubém rozporu s ekonomickou logikou věci.

Ostatně, postoj vedlejšího účastníka (dlužníka), jenž nejprve úspěšně prošel vyrovnáním, předpokládajícím poctivost dlužníkovu záměru (§ 50 odst. 1 písm. a) ZKV) a poté věřiteli (dovolateli), jenž mu ve vyrovnání nebránil, vytkl (ve vyjádření k dovolání), že nevyužil možnosti podat vůči němu návrh na konkurs, nelze nazvat jinak než nekorektním.

Právní posouzení věci odvolacím soudem je tudíž v dotčeném směru správné.

Dovolání je přesto důvodné. Nejvyšší soud totiž již v rozsudku ze dne 11. 10. 2000, sp. zn. 32 Cdo 429/2000, 32 Cdo 472/2000, 32 Cdo 489/2000, uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 1, ročník 2001, pod číslem 16, vysvětlil, že předmětem zákonného ručení Fondu mohly být jen ty závazky nabyvatele privatizovaného majetku, které na něj přešly ke dni, kdy na něj přešel privatizovaný majetek spolu se souvisejícími závazky; pokud závazky (k zaplacení poplatků z prodlení) vznikly později, po uvedeném dni, nemohly se stát předmětem zákonného ručení Fondu (a to bez zřetele k jejich akcesorické povaze).

Jinak řečeno (pro poměry této věci), pro určení výše pohledávky, za kterou žalovaná ručí za podmínek uvedených v § 15 odst. 3 zákona č. 92/1991 Sb. (v rozhodném znění) věřiteli nabyvatele privatizovaného majetku (dovolatelce), je rozhodný stav pohledávky v době, kdy na nabyvatele privatizovaného majetku (kdy na vedlejšího účastníka) přešla s privatizovaným majetkem (státního podniku), tedy stav pohledávky k 19. 7. 1999. Stav pohledávky k tomuto datu v řízení zjišťován nebyl. Vzhledem k tomu, že podle uznání závazku vedlejším účastníkem šlo k 29. 12. 1999 o částku 507 115 348,66 Kč, je ovšem zjevné, že odvolací soud pochybil, jestliže vzal za základ rozhodování částku přihlášenou později (13. 3. 2001) do vyrovnání (530 866 054,53 Kč).

Odvolací soud také nevzal v úvahu, že z částky přihlášené do vyrovnání (530 866 054,53 Kč) tvořila částka přesahující 529 345 807,24 Kč „příslušenství“ přihlášené pohledávky, přičemž vzhledem k tomu, že částka 371 606 238,05 Kč byla žalobkyni v této věci přiznána s „úroky“ (nikoliv s „úroky z prodlení“), se nabízí závěr, že zčásti bylo v této věci rozhodováno v rozporu se závěry obsaženými v rozsudku velkého senátu obchodního kolegia ze dne 24. 3. 2004, sp. zn. [35 Odo 101/2002](#), uveřejněném pod číslem 5/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (jež vylučují úročení příslušenství). Srov. k tomu dále shodně např. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2006, sp. zn. [29 Odo 689/2006](#) a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2010, sp. zn. [29 Cdo 1610/2007](#), uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 12, ročníku 2010, pod číslem 182). Již na tomto místě je též nutné zdůraznit (a to i vzhledem k argumentaci žalobkyně týkající se „příslušenství“ ve smyslu § 121 odst. 3 obč. zák.), že již v rozsudku ze dne 4. 12. 2002, sp. zn. [29 Odo 151/2001](#) Nejvyšší soud uvedl (a v rozsudku ze dne 29. 3. 2005, sp. zn. [29 Odo 964/2004](#) zopakoval), že hospodářský zákoník příslušenství pohledávky neznal.

V rovině úvahy o tom, zda plnění poskytnuté žalobkyni dlužníkem na základě potvrzeného vyrovnání (159 259 816,30 Kč) mělo být (při absenci výslovné úpravy obsažené v hospodářském zákoníku a při absenci výslovného pokynu dlužníka, na jakou část pohledávky má být jím poskytnutá úhrada použita v případě, že plnění nestačí na vyrovnání celého dluhu u téhož věřitele) podrobeno zásadě priority (přednostního vyrovnání příslušenství před jistinou) nebo zásadě proporcionality (poměrného vyrovnání příslušenství i jistiny), právní posouzení věci odvolacím soudem rovněž neobstojí.

Odvolací soud v dotčeném ohledu nedocenil, že (při absenci pokynu dlužníka i výslovné hmotněprávní úpravy) šlo o plnění poskytované v rámci vyrovnacího řízení (při plnění potvrzeného vyrovnání), přičemž požadavek, aby se v takovém případě prosadila zásada proporcionality (aby bylo poměrně uspokojeno příslušenství i jistina), je jako cíl vyrovnání deklarován ustanovením § 2 odst. 3 ZKV.

V tomto ohledu lze obecně shrnout, že neurčil-li dlužník při částečné úhradě věřitelovy pohledávky přihlášené do vyrovnání vedeného podle § 46 a násl. ZKV jinak a jestliže tuto otázku neřešila ani hmotněprávní úprava, platí o způsobu, jakým se dlužníkovu plnění započte na úhradu věřitelovy přihlášené pohledávky, zásada proporcionality (poměrného vyrovnání příslušenství i jistiny), naplňující cíl vyrovnání ve smyslu § 2 odst. 3 ZKV.

Skutkové závěry soudů nižších stupňů Nejvyššímu soudu nedovolují určit, která část pohledávky a jejího příslušenství obstojí (vzhledem k tomu, co bylo řečeno na téma § 15 odst. 3 zákona č. 92/1991 Sb. v rozhodném znění) ve světle výše formulovaných závěrů; Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), napadené rozhodnutí zrušil včetně závislého výroku o nákladech řízení, a vrátil věc odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 a 3 o. s. ř.).